

Новітні технології навчання у поєднанні з традиційними методами викладання іноземних мов сприяють розвитку внутрішньої мотивації, особистісному зростанню студентів, зокрема підвищенню пізнавальної мотивації, появи прагнення до самоосвіти, готують студентів до розв'язання різних завдань у подальшому житті та професійній діяльності.

Проте наведені види активних методів навчання іноземної мови не вичерпують усього розмаїття форм і методів роботи зі студентами [3]. Широка різноманітність методів і прийомів навчання, що застосовуються викладачем, може бути ефективною виключно за наявності інтересу з боку студента.

Список використаної літератури

1. Благодарна, Т. П. Розвиток навичок роботи з професійно-орієнтованими текстами на початковому етапі вивчення іноземної мови. Вісник ХНУ. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки* : збірник наукових праць Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. 2008. Вип. 12. С. 65-70.

2. Лубянова, О. Формування мовленнєвої компетенції студентів на заняттях іноземної мови професійного спрямування. [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: <http://confesp.fl.kpi.ua./node/1025>.

3. Столяренко, О. В. Особливості професійно-орієнтованого навчання іноземній мові в немовних ЗВО. *Матеріали XLIX науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 27-28 квітня 2020 р.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2020/paper/view/9807>.

Таратута Світлана

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ І НАТОВПУ В РОМАНІ Т.ШТРАССЕРА «ХВИЛЯ»

Проблема людини і натовпу – одна з найгостріших в літературі. Відображення особистості, яка протистоїть заангажованій масі, засліпленій ідеєю, або, навпаки, байдужій до всього, що відбувається навколо, стає провідною в творах Г. Белля «Більярд о пів на десяту» та В. Голдінга «Володар мух», Дж. Д. Селінджера «Ловець у житі» та Р. Бредбері «451° за Фаренгейтом», Г. Лі «Убити пересмішника» та Е. Йонеска «Носороги». Як правило, акцент робиться на сутності конфлікту, ідейного, морального тощо, і лише у виняткових ситуаціях простежується процес створення більшості / маси / натовпу, механізм та причини об'єднання індивідів, втрати ними ідентичності, їхнього ставлення до зазначеного положення, ступінь усвідомлення себе частиною цієї маси. Здебільшого більшість / маса / натовп у творі – це

суспільство, непродуктивність якого підкреслюється протиставленням йому самодостатньої особистості, мета і принципи існування якої принципово відрізняються від прийнятих у зазначеному соціумі.

Саме механізм створення подібної спільноти і став метою зображення в романі Т. Штрассера «Хвиля». Твір має нестандартну історію написання, адже став наслідком проведеного в одній із американських шкіл психологічного експерименту, за результатами якого був знятий художній фільм, події якого були відображені в зазначеному романі.

Отже, в центрі твору експеримент, мотивований вельми шляхетними намірами: креативний і талановитий учитель Бен Росс, який небадьуже ставиться до своєї роботи – викладання історії, – у боротьбі із відсутністю пізнавального інтересу більшості учнів та їхнім небажанням вчитися шукає шляхи зрушення процесу з мертвої точки і знаходить.

Показаний у класі фільм про Голокост викликав у деяких учнів питання, як можна було докорінно змінити одну з найпрогресивніших європейських націй, впродовж невеликого проміжку часу позбавивши її елементарного гуманізму. Намагаючись пояснити учням механізми об'єднання, підпорядкування та зомбування, вчитель розпочинає в класі соціальний експеримент, ступеня небезпечності якого поки сам не усвідомлює.

«Здавалося, що то був типовий початок уроку історії, ж поки учні не помітили, що їхній учитель пише на дошці великими літерами: «СИЛА В ДИСЦИПЛІНІ» [1, с.32]. Достатньо швидко довівши учням, що дисципліна є джерелом будь-яких серйозних досягнень людини у житті, Бен Росс без особливих зусиль примусив учнів виконувати певні дії для її досягнення: сісти рівно, швидко розходитися і миттєво займати свої місця в класі, підпорядковуватися простим правилам під час їхньої спільної роботи, звертаючись до нього «містере Россе» при відповіді на будь-яке запитання, відповідати чітко, коротко і голосно. Урок пройшов на єдиному подиху. Діти прийняли гру.

Додавши на наступному занятті тезу *«СИЛА В ТОВАРИСТВІ»*, вчитель запропонував учням об'єднатися в товариство заради досягнення приголомшливого результату. Відповідно дуже швидко з'явилася атрибутика, назва («Хвиля»), а трохи пізніше членські квитки, діти натхненно скандували гасла та відчували єдність.

Результат на примусив себе довго чекати. Намітилися явні позитивні зрушення як у навчанні, так і в спілкуванні між учнями класу. Підлітки організовано і чітко працювали під час уроків історії, багато встигали, навіть почали випереджати програму, демонструючи інтерес до навчального предмету.

Відчувався високий рівень вмотивованості учнів, їхньої спрямованості на результат. Вони навчилися домовлятися, координувати свої дії, працювати в команді. Підвищився рівень усвідомленості, самоконтроля, самоорганізації. Значні зрушення спостерігалися в міжособистісних стосунках, де відчувалася солідарність всіх учнів, припинилися цькування аутсайдерів, зникли ізгої, всі ставилися до всіх як до рівних. Діти були в захваті від нових емоцій, небувалої

єдності та райдужних перспектив, особливо ті, хто раптом без особливих зусиль значно підвищив свій статус у колективі, прирівнявшись до тих, до кого ще вчора не міг дотягнутися. Тільки одиниці, найбільш глибокі і самодостатні, поставилися до «Хвилі» із певною обережністю та без захоплення, відчуваючи поки що не усвідомлені ризики та небезпеку.

Адже на шляху до мети, ще не сформульованої, вже вимагається вірність ідеї, також досить примарній, яка на першому етапі існування нового товариства полягала в тому, щоб не сумніватися в правильності цієї ідеї. Робота в команді практично одразу перевтілилася на необхідність підпорядковуватися наказам, слідувати більшості, яка пригнічує.

Ідея самоконтроля та самоорганізації вироджується в припустимість, а потім і необхідність донесення на тих, хто сумнівається в правильності та доцільності того, що відбувається. Саме це стається буквально на другий день експерименту, коли головні його прихильники Девід і Роберт погрожують Лорі, що висловлює свою незгоду з загальним ажіотажем, донести на неї. Вже цей факт свідчить, що розпочатий експеримент перш за все призведе до розквіту нікчем, які тепер зможуть реалізуватися, точно виконуючи накази, догоджаючи та доносячи.

Навіть ідея солідарності та рівності при більш скрупульозному аналізі виглядає штучною, адже колишніх ізгоїв перестали цькувати не з росту гуманізму, а через те, що це потрібно для досягнення мети, в них побачили не рівних собі людей, а шестерні в єдиному механізмі, який без них просто не запрацює. Більше того, солідарність і рівність учасниками «Хвилі» сприймаються як повна уніфікація всіх членів групи: *«...досить уже кожному з нас перейматися власною популярністю! Тепер ми всі рівні. Всі – частини єдиного колективу»* [1, с. 63]. Саме в силу цього найпалкішими прихильниками «Хвилі» стають закомплексовані аутсайтери, які весь час заздрили яскравим, розумним, самодостатнім і успішним, що посідали лідерські позиції. Нове товариство зрівняло їх: інтелектуального з примітивним, талановитого з нездібним, харизматичного з безбарвним.

Експеримент швидко вийшов з берегів і став стрімко поширюватися на учнів інших класів, що радо підхопили нову цікаву ідею і масово стали вступати до товариства, із захопленням підпорядковуючись його правилам і законам. До того ж засновники «Хвилі» розпочинають активну агітацію, залучаючи до організації нових членів. Саме на цьому етапі викристалізуються і нові характеристики процесу: нетерпимість та агресія, неприйняття незгодних. А незгодні з'являються дуже скоро: Лорі отримує анонімний лист, автор якого та його однокласники відчули на собі насильницьку агітацію вступити до «Хвилі», члени якої поступово починають вважати себе володарями думок, носіями єдино вірної і навіть обов'язкової для всіх ідеї, незгода з якою сприймається вже як ворожість. Серед незгодних починає панувати страх перед можливою агресією по відношенню до них.

Ідея бере гору над особистими стосунками між дітьми, а сліпа вірність цій ідеї пробуджує в дітях низинні почуття та розкриває непривабливу істинну сутність деяких. Так, з'ясовується, що Девід, що зустрічається з Лорі, і Еммі,

яка з нею товаришує довгі роки, насправді просто заздрять її таланту і самодостатності, якими самі не володіють. Експеримент породжує триумф сірості та її насолоди рівності з тими, до кого вони ніколи не могли б дорости.

Надзвичайно яскраво автор змальовує позицію вчителя, який розпочав експеримент. Якщо спочатку він здивований успіхом свого задуму, адже був упевнений, що норавливі підлітки не піддадуться на провокацію, то згодом і сам занурюється в експеримент, отримуючи величезне задоволення від покійного підпорядкування та боючись собі зізнатися в тому, що насолоджується безмежною владою. Розуміючи, що це неправильно, він навіть приймає пропозицію одного з хлопчиків, який хоче бути його тілоохоронцем. Бен втрачає можливість керувати експериментом, він стає його складовою. Тепер експеримент керує ним, розростаючись і намагаючись підпорядкувати непокірних. Разом з цим розростається агресія, піком якої стає напад на хлопчика-єврея під прикриттям приналежності нападників до «Хвилі».

Якою ж має бути особистість, яка зможе протистояти натовпу, на який перетворюється новостворена організація? В романі однією з таких стає Лорі. Дівчинка виросла в інтелігентній родині. Її мати схарактеризована як розумна самодостатня жінка, уважна до своєї дитини. Саме вона бачить в експерименті з перших його кроків спробу уніфікації та придушення. Вона виховує свою доньку як індивідуальність і не хоче відступати в цьому питанні ні на крок. Вона одразу бачить в діях учителя перевищення його повноважень та маніпулювання особистостями учнів. Лорі – дівчинка, що звикла аналізувати все навколо себе. Вона найперша з учнів бачить в експерименті загрозу свободі особистості й починає боротися, шукаючи однодумців.

Це протистояння вимагає від неї сили характеру, справжньої сміливості (їй прийдеться пережити переслідування), незламності, цільності особистості (вона єдина на весь стадіон відмовиться салютувати, тому що відчує що ця атрибутивна уніфікація переходить межі і примушує підпорядковуватися), готовності до втрати особистих стосунків (адже вона фактично втрачає і подругу, і кохану людину). Тим не менш саме Лорі поряд із дорослими людьми сприяє закінченню експерименту, який стає справжньою хвилею насильства та автократії.

Тема протистояння особистості натовпу не нова в літературі, але в сьогоденній непростий час з непередбачуваними векторами розвитку вона набуває особливого сенсу. На тлі тотальної пропаганди різноманітних деструктивних сил особистості необхідно вміти аналізувати ситуацію, щоб залишатися самою собою і не піддаватися дегуманізації.

Список використаної літератури

1. Штрассер Т. *Хвиля*. Київ. Рідна мова. 2017. 135 с.